

Jonas VILIMAS

Lietuvos muzikos ir teatro
akademija

Liturginiai giesmynai kaip miesto bažnytinės muzikos situacijos atspindys

REIKŠMINIAI

ŽODŽIAI:

liturgija,
liturginiai giesmynai,
grigališkasis choralas,
bažnytinė muzika.

ANOTACIJA. Liturginiai giesmynai pirmiausia skirti naudoti liturgijoje, t. y. giedoti reikiamas liturgines giesmes konkrečiose liturginėse apeigose. Tačiau juose be pačių giesmių dar surašomos ir rubrikos (nors jų paprastai būna gerokai mažiau negu kitose liturginėse knygos, pavyzdžiui, mišioluose ar brevijoriuose), kurios nurodo, kam skirta. Be to, ypač rankraštiniuose giesmynuose galima rasti ir kitokių įrašų, atspindinčių įvairius istorinius įvykius ar konkrečiai vietai, miestui reikšmingas datas. Kai kurie tokių įrašų gali koreguoti ir nusistovėjusias istorines žinias. Tad liturginiai giesmynai kartu su kitais liturginiais, normatyviniais ir diplomatiniais šaltiniais yra svarbūs ne tik muzikos istorijos, bet ir apskritai bendrosios bei kultūros istorijos šaltiniai, galintys suteikti papildomų žinių ir apie konkrečias vietas.

Šį straipsnį, tiksliau, kai kuriuos pastebėjimus, norėčiau pradėti nuo citatos iš XVII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) bažnytinės diplomatikos šaltinių – garsaus lietuvių Bažnyčios istoriko Pauliaus Rabikausko parengto LDK vyskupijų pranešimų Romai dvitomio *Relationes status dioecesium in Magno Ducatu Lituaniae* antrojo tomo. Kalbama apie Smolensko lotyniškųjų apeigų vyskupiją ir jos ganytojo 1645 m. rašytą „reliaciją“, t. y. vyskupo pranešimą Romai. Tai – pranešimo II priedo, skirto apeigoms, vykstančioms Smolensko (prisimintina, kad tuo metu tai buvo LDK miestas) katalikų katedroje, aprašyti, ištrauka:

Matutina diebus domincis de festis duplicibus inchoantur hora tertia post mediam noctem; ipse Episcopus, quando est praesens, debet prodire ex sachristia pontificaliter indutus cum canonicis et aliis clericis ipseque stans ante altare, id est ante gradus altaris, in medio incipit Matutinum dicens: „Domine, labia mea aperies“, et totum invitorium stans cum canonicis et clericis decantat, respondente musica in choro cum organis et variis instrumentis, cum tubis, cum fidibus, cum stort et cornu ac simul vocaliter (quae musica impensis Episcopi sustentatur ad inducendum populum, maxime schimaticos et haereticos, qui si non orandi, saltem mirandi causa conveniunt), usque ad „Gloria Patrie

et Filio et Spiritui Sancto“. Finito invitatorio Episcopus ornatus ad suum locum cum dignitatibus et canonicis progreditur. Interim musica cum clero psalmos Matutini decantant usque ad lecciones, quas Episcopus ipse cum dignitatibus legit cantando, tandem Laudes cum musica decantantur. (Rabikauskas 1978: 311–312)

Sekmadieniais, dvigubos šventės rango dienomis, Aušrinės liturginė valanda prasideda trečią valandą po vidurnakčio; pats vyskupas (kai jis yra), liturginiais vyskupo rūbais apsivilkęs, turi išeiti iš zakristijos kartu su kanauninkais ir kitais dvasininkais ir, atsistojęs priešais altorių, t. y. viduryje priešais altoriaus laiptus, pradeda Aušrinę giedodamas „Viešpatie, atverk mano lūpas“; ir visą invitorijų jis kartu su kanauninkais ir [kitais] dvasininkais gieda stovėdamas, o jam atitaria muzikantai chore su vargonais ir įvairiais instrumentais – trimitais, vamzdeliais, dūdomis ir ragais, taip pat ir giedodami (ši muzika, be kita ko, pritraukia ir įvairius schizmatikus bei eretikus, kurie jei ne pasimelsti, tai bent smalsumo vedami ateina), ir taip gieda iki pat „Garbė Tėvui ir Sūnui, ir Šventajai Dvasiai“. Baigęs invitorijų [liturginiais rūbais] išsipuošęs Vyskupas eina į savo vietą su bažnyčios dignitoriais ir kanauninkais. O tuo tarpu muzikantai kartu su kitais dvasininkais gieda Aušrinės psalmes iki skaitinių, kuriuos Vyskupas su dignitoriais skaito giedodamas, o paskui gieda Rytmetinę (*Laudes*) su muzikantais.

Savaime suprantama, kad visos šios iškilmingos apeigos vyko naudojant liturginius giesmynus. Kiekvieno tyrinėtojo svajonė būtų rasti tuos pirminius šaltinius, kurie atskleistų visą citatoje aprašytą grožį. Vis dėlto, kiek tai susiję su Smolensko vyskupija, tokių šaltinių dėl karų ir įvairių politinių peripetijų veikiausiai neišliko (bent jau mūsų archyvuose), tačiau ir bibliotekose saugomi šaltiniai atskleidžia kai kurias paslaptis ir padeda susidaryti kiek išsamesnį vaizdą.

Liturginiai giesmynai naudojami per liturgiją. Juose surašytos liturginės giesmės giedamos arba Mišių, arba Valandų liturgijoje. Žvelgiant į skirtingų laikotarpių tos pačios paskirties giesmynus, galima matyti, kokių pokyčių yra įvykę liturgijos celebracijoje. Kitaip tariant, jie atspindi bažnytinės liturginės muzikos padėtį tam tikru laikotarpiu.

Imkime Mišių liturginį giesmyną gradualą. Jame, kaip paprastai, surašomos visos nekintamosios ir kintamosios Mišių giesmės visam liturginių metų ciklui. Ten rasime ne tik įprastas kyrialo giesmes (*Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei*), bet ir visas penkias kintamąsias giesmes, t. y. introitą, gradualą, aleliują (taip pat traktus Septuagesimai¹

1 Tradicinėje Romos katalikų liturgijoje Septuagesima – tai dviejų su puse savaitės laikotarpis prieš gavėnią, per jį pasirošama didžiajam pasninko ir atgailos laikui. Po Vatikano II susirinkimo reformuotoje katalikų liturgijoje šio laikotarpio atsisakyta, tačiau jo vis dar laikosi bendruomenės ir / ar vienuolijos, liturgiją švenčiančios pagal senesniąją tvarką.

ir gavėniai), ofertorijų ir komuniją. Pavyzdžiui, seniausiuose išlikusiuose gradualuose – Lietuvoje tai XV ir XVI a. giesmynai – visi ciklai yra pilni. Tačiau nuo XVII a. situacija keičiasi. Nors ir pagausėja spausdintinių gradualų, kuriuose išlaikoma ir įprastinė tradicinė struktūra, ir visos reikalingos liturginės giesmės, padėtis ima keistis. Antai viename XVII a. graduale, kilusiame iš Vengrijos paulinų vienuolyno, surašyti introitai ir komunijos, tačiau neberasime gradualų ar ofertorijų.²

Panašių pavyzdžių yra ir Lietuvoje. Panagrinėkime XVII ar XVIII a. giesmyną, daugiausia su Mišių giesmėmis, iš kito LDK miesto Nesvyžiaus. Tai – manuskriptas, saugomas Vilniaus universiteto bibliotekos (VUB) Rankraščių skyriuje (šifras – F45-24).³

Iš tiesų čia nerasime net ir įprasto pavadinimo *Graduale*, titulinis puslapis neišsamus. Įrašas ranka antrojo viršelio vidinėje pusėje – [*Conve*]ntus Nesvisiensis. Ord: Praedm. O tai reiškia *Conventus Nesvisiensis Ordinis Praedicatorum* ir rodo, kad giesmynas yra kilęs iš Nesvyžiaus dominikonų vienuolyno. Kitaip tariant, tai dominikonų šaltinis, atspindintis konkretaus vienuolyno praktiką ir situaciją. Šio giesmyno pirmoje padalėje surašyti Aušrinės liturginės valandos invitorijai. Jie surašyti pirmuosiuose nenumeruotų 19 lapų. Toliau kaip atskira didelė dalis su originalia numeracija surašytos įvairių šventųjų garbei ir kai kurių svarbiausių švenčių *Proprium Missae* giesmės. Čia rasime nemažai introitų, alelijų, yra traktų, ofertorijų, nėra komunijų ir gradualų.

Kokias prielaidas leidžia kelti toks šaltinis? Kyla klausimas, ar tai atsitiktinumas, ar tiesiog neišsamus giesmynas? Gal tai kurio nors vienuolio, galbūt kantoriaus, asmeninis giesmynas, o gal Nesvyžiaus dominikonams nereikėjo perrašinėti viso gradualo, nes Lietuvoje buvo nemažai XVII a. pr. ir vid. Krokuvoje išleistų visai Gniezno metropolijai skirtų gradualų.⁴ Kita vertus, naudojant tokią liturginę knygą būtų kilę abejonių, nes dominikonų Mišių ritas pasižymi kai kuriais savitumais, dėl to dominikonų vienuoliai turėjo ir atskirą mišiola, ir atitinkamai liturginį giesmyną. Sunku pasakyti, kokia situacija

2 Rankraštį šio straipsnio autoriui teko vartyti 2015 m., dalyvaujant mokslinėje konferencijoje Budapešte. Plačiau apie Paulinų ordino muzikinius rankraščius Vengrijoje žr. Richter 2010: 405–418. Apie Vengrijos paulinų muzikinės paleografijos ypatybes žr. Gilányi 2018: 399–418.

3 *Invitoria pro diversis Solemnitatibus. In festo Nativitatis Bmę Virginis.* [Nesvydius], [XVIII a.], rankr., lot. k., 104 lap., 20 x 31,5 cm. Vienbalsis dviejų dalių giesmynas. Choralinė kvadratinė notacija. 4 linijų sistema.

4 *Graduale Romanum de tempore et sanctis ...* [8], LII, 388, 100, [4] p.: nat., inic., vinj.; 2° (37 cm). Cracoviae: in officina typographica Andreae Petricovij, [inter 1600 et 1603] (saugomas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, R. XVII: F297). Vėlesnis leidimas: *Graduale Romanum de tempore et sanctis olim iussu sacrae recordationis Pii V. Pontif. Max. ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini ad ritum missalis editum...* Cracoviae in officina viduae et haeredum Andreae Petricovii, 1651. Šio leidimo keletas egzempliorių saugoma Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (04/28036, 04/28037, 04/28038, 04/28040, M125616).

buvo šiame Nesvyžiaus vienuolyne. Tad neatmestina prielaida, kad giesmynas (F45-24) atspindi pasikeitusią ar besikeičiančią liturginės muzikos padėtį Mišių liturgijoje, bent jau tame vienuolyne. Galimas daiktas, kad tuo metu, t. y. XVII a. II p.–XVIII a., Mišiose ir Nesvyžiaus dominikonų vienuolyne nebebuvo giedami gradualai ir / ar ofertorijai (nes jų tekstus, kaip maldas ir skaitinius, vis tiek kalba Mišias aukojantis kunigas), o vietoj jų galbūt būdavo atliekamos kokios nors kitos giesmės (pavyzdžiui, motetai) ar instrumentinės pjesės. Palyginus su Vakarų Europos (konkrečiai Italijos ar Austrijos) situacija, neatmestina, kad vietoj šių giesmių galėjo būti grojamos kokios nors bažnytinės sonatos. Suprantama, jos, kaip ir kitokie instrumentiniai kūriniai, liturginiuose giesmynuose nebuvo surašomos. Tokių kūrinių reikia ieškoti vargonų tabulatūrose ar natų rinkiniuose, jų buvo sukaupta, pavyzdžiui, Vilniaus katedros kapeloje.

Giesmynai gali nurodyti ir kitokias situacijas. Turima omenyje proveniencija, atspindinti bažnytinės muzikos pokyčius. Šiuo atveju kalbama apie kito Lietuvos dominikonų vienuolyno rankraštinius giesmynus, surašytus XVIII a. viduryje. Tai VUB Rankraščių skyriuje saugomi manuskriptai F45-6, F45-7, F45-58 ir F45-61.

Pirmieji du yra antifonalai. Jie abu labai gerai išsilaikę ir turi titulinius puslapius.

Giesmynas F45-6:

Antiphonarium de tempore juxta ritum Sacri Ordinis Predicatorum sub Prioratu A. R. Pris. S^{ae}. Th. Praesentati patris NICOLAI WODYNSKI in Conv. Grli [Generali] Vilnensi S. Spiritus CONSCRIPTUM. a 2vodam Patre *Serutinowicz* [priersašas vėlesnis, kaip parašas], Anno Domini 1752. Pars Hyemalis. [Vilnae, 1752]. Rankr., lot. k., 129 lap., 28 x 45 cm. Kvadratinė notacija, 4 linijų sistema.

Tai yra dominikonų antifonala iš Vilniaus Šv. Dvasios dominikonų vienuolyno. Antifonale surašytos liturginių valandų giesmės (antifonos, responsorijai, himnai), skirtos giedoti žiemą. Šis liturginis giesmynas pradedamas šeštadieniu prieš pirmąjį advento sekmadienį ir baigiamas Didžiuoju šeštadieniu.

Giesmynas F45-7 yra to paties antifonalo antrasis tomas:

Antiphonarium de tempore juxta Ritum sacri ordinis Praedicatorum. Sub Vicariatu A. R. P. S.-ae Th. Praesentati Patris Nicolai Wodynski in Conv. Generali Vilnensi S. Spiritus conscriptum. a 2vodam Patre Serafimowicz. Pars Aestiva. Vilnius, 1752. 67 lap., 29 x 47 cm. Kvadratinė notacija.

Čia surašytos giesmės skirtos giedoti liturginėse valandose vasarą. Pradedama nuo Didžiojo šeštadienio ir baigiama net tik *Proprium de tempore*, tai yra prieš adventą, bet ir dalimi, kurioje surašytos vadinamosios *Commune sanctorum* dalies giesmės, padala *Dedicationis Ecclesiae* arba bažnyčios pašventinimui ir jo minėjimui skirtomis

giesmėmis.⁵ Beje, reikėtų pabrėžti, kad sekmadieniai po Sekminių čia skaičiuojami kaip *Dominicae post octavam Trinitatis*, tai yra kaip sekmadieniai po Švč. Trejybės šventės aštundienio. Viduramžiais laiko po Sekminių skirstymas į sekmadienius po Sekminių arba sekmadienius po Švč. Trejybės galėjo varijuoti, priklausomai nuo vyskupijos ar arkivyskupijos, o po Tridento susirinkimo galutinai įsigalėjo sekmadienių po Sekminių numeravimo tvarka; sekmadienių po Švč. Trejybės numeraciją galėjo išlaikyti atskiros vienuolijos.⁶

Trečiasis giesmynas (F45-58) neturi aiškios proveniencijos, taigi nėra aiški ir jo kilmė. Tačiau sprendžiant iš notacijos (didesnė dalis giesmių surašyta choraline kvadratine notacija) ir teksto šrifto stilstikos, galima manyti, kad jis taip pat kilęs iš to paties Vilniaus dominikonų vienuolyno, surašytas veikiausiai XVIII a. viduryje, taigi panašiu metu kaip ir dominikonų antifonalai F45-6 ir F45-7, abu pažymėti 1752 m. data. Kad tai dominikonų šaltinis, patvirtina ir giesmyno 234 p. užrašyta sekvencija *In caelesti Hierarchia, nova sonet harmonia novo ducta cantico*, skirta šv. Dominykui. Ji taip ir pavadinta: *Sequentia in Festo Sancti Dominici, P. N.* [Sekvencija Šv. Dominyko, mūsų tėvo, šventėje]. Beje, abi sekvencijos rodytų, kad tai su Mišiomis, o ne su liturginėmis valandomis, kaip kiti du giesmynai, susijęs rankraštis. Jo turinys tai tik patvirtina. Tačiau čia matome dar vieną įdomų dalyką. Be jau paminėtų sekvencijų, surašytos dar kelios kintamosios giesmės:

In Nativitate Domini [Viešpaties Gimimo dieną, t. y. Kalėdas] – pag. 209

In Resurrectione Domini [Viešpaties Prisikėlimo dieną, t. y. Velykas] – pag. 215

In F. Pentecostes [Sekminių šventėje] – pag. 219

In Festo Corporis Christi [Kristaus kūno, t. y. Devintinių, šventėje] – pag. 224

- 5 Liturginis metų laikas skirstomas į dvi pagrindines dalis: *Proprium de Tempore* [Tai, kas laikui būdinga], jis apima visus pagrindinius liturginius laikotarpius (adventą, Kalėdų laiką, gavėnią, Velykų laiką ir laiką po Sekminių) ir visus metų sekmadienius, taip pat dvi pagrindines krikščionybės šventes – Kalėdas ir Velykas, ir *Propriume de Sanctis* [Tai, kas šventiesiems būdinga], jis apima visų metų ciklą pagal šventųjų dienas, neatsižvelgiant į liturginius laikotarpius. Prie jo paprastai priduriama papildoma padala – *Commune Sanctorum* [Tai, kas bendra šventiesiems]. Čia surašomos maldos, skaitiniai ir / ar giesmės (priklausomai nuo liturginės knygos tipo), jos skirstomos pagal šventųjų rangą – pradedant apaštalais ir baigiant minėta bažnyčios pašventinimo padala. Taip yra dėl to, kad ne visi šventieji turi tik sau būdingas maldas, skaitinius ir giesmes, ir tokiu atveju reikalingos liturginės maldos, skaitiniai ir / ar giesmės imamos iš tos bendrosios padalos.
- 6 Po Vatikano II susirinkimo įvykdytos Romos katalikų liturgijos ir kalendoriaus reformos įvestas vadinamasis eilinis metų laikas ir eiliniai metų sekmadieniai, nebeliko sekmadienių po Epifanijos (Trijų Karalių) ir Sekmadienių po Sekminių skaičiavimo. Taip pat perdėliota ir / ar atsisakyta nemažai šventųjų dienų.

Pirmoji jų nebuvo naudojama visuotinėje Romos liturgijoje. Kitaip tariant, šis giesmynas rodo, kad Vilniaus dominikonai buvo išsaugoję kai kurias senesniąsias tradicijas. Prie nekintamųjų giesmių priskirtinas visas Gedulinių mišių (t. y. *Requiem*) ciklas bei atitinkama sekvencija už mirusius *Dies irae*. Visos kitos yra kyrialo giesmės, t. y. nekintamosios mišių giesmės, tiksliau, įvairūs jų ciklai.

Galima manyti, kad Vilniaus Šv. Dvasios dominikonų vienuolyno giesmynas kaip tik yra tokio tipo. Tačiau jam genetiškai artimas ir dar vienas be titulinio puslapio Vilniaus universiteto bibliotekoje saugomas giesmynas (F45-61), kuriame surašyti tik Mišių nekintamųjų giesmių, arba *Ordinarium Missae*, giesmės, t. y. jų ciklai. Žinoma, juos galima traktuoti kaip kitokio tipo giesmynus. Bet kyla abejonų, susijusių su kitais šaltiniais.

Turint omenyje analogiškus šio laikotarpio šaltinius iš Vilniaus ir kitų LDK miestų (pvz., Gardino) bei kitų vienuolynų⁷ (pvz., pranciškonų observantų ar karmelitų), į akis krinta dar vienas dėsningumas. Jų giesmynai neturi titulinių lapų, o turintieji paprastai įvardijami kaip Mišių giesmynai. Tad jų liturginė paskirtis aiški – jie skirti Mišių liturgijai. Juos sieja tai, kad ten surašyti įvairūs kyrialo ciklai, dažnas jų turi ir savitus pavadinimus (kai kurie jų – geografiniai). Įdomu, kad XVIII a., kaip ir ankstesnių laikotarpių, rankraštinius LDK liturginius giesmynus galima skirstyti į dvi grupes – tuos, kurie skirti giedoti per liturgines valandas, ir tuos, kurie skirti giedoti per Mišias. Tačiau XVIII a. giesmynų ypatybė ta, kad Mišioms skirti giesmynai beveik visi sudaryti iš kyrialo giesmių.

Ši šaltinių visuma rodytų, kad XVIII a. LDK miestų vienuolynų bažnyčiose per Mišias ne visur ir / ar ne visuomet buvo giedamos Mišių nekintamosios giesmės. Lyginant su bendra Europos, ypač Vakarų ir Vidurio, to laikotarpio Katalikų Bažnyčios situacija muzikoje, kur, galima sakyti, Mišių liturgijoje buvo naudojami didelių vokalinių-instrumentinių ir / ar orkestrinių kūrinių ciklai, galima kelti ir tokią prielaidą, kad panaši padėtis klostėsi ir kitur, net ir ten, kur stokota didesnių profesionalių muzikinių pajėgų. Kitaip tariant, būtų galima sakyti, kad Mišių kintamosios giesmės giedotos vis rečiau, įsigalėjo, taip pat ir LDK, giedotinės Mišios, kuriose giedotos daugiausia nekintamosios, arba kyrialo, giesmės. Maža to, tikėtina, kad tokia padėtis XVIII a. LDK jau buvo įprasta.

Straipsnį užbaigsime pavyzdžiu iš kito, kiek senesnio, LDK giesmyno. Reikia atkreipti dėmesį į jame užfiksuotą vietinės reikšmės bažnytinę istorinį įvykį. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje saugomame viename seniausių mūsų griga-

7 Plačiau apie LDK kyrialų šaltinius žr. Vilimas 2014: 43–68.

liškojo choralo giesmynų (F22-103), kuris siejamas su Vilniaus bernardinų vienuolynu ir kuris greičiausiai buvo surašytas XV a., yra XVII a. pradžioje darytas įrašas:

In festo Transfigurationis Domini 1602 ad laudem Dei omnipotentis et in honorem sanctissimæ Crucis ac S. ANNÆ primum lapidem fundamentalem posuit Grodne Reverendissimus ac Illustrissimus Dns Dns [Dominus Dominus] Benedictus Wojna episcopus Wilnensis. Presentibus Illustribus Majest[at]ibus Grodnensis ac Nobilibus multibus etc. etc.⁸

1602 [Viešpaties gimimo metais] per Viešpaties Atsimainymo šventę⁹, visagalio Dievo pašlovinimui ir Švč. Kryžiaus pagarbinimui bei šv. Onos pagerbimui, Gardine Vilniaus vyskupas Benediktas Vaina, dalyvaujant iškiliems Gardino miestiečiams, didikams ir bajorams, pašventino naujos būsimosios bažnyčios kertinį akmenį.

Šis įrašas padarytas prie naujai tame pačiame lape užrašyto Viešpaties Atsimainymo šventės Mišių introito (giesmė užrašyta ištrynus ankstesnę). Beje, ši šventė yra palyginti vėlyva. Visoje bažnyčioje ji įvesta tik XV a. viduryje.¹⁰ Reikėtų detalesnio tyrimo, bet tikėtina, kad šis introitas iki tol veikiausiai nebuvo žinomas ir naudojamas, tad čia jis įrašytas naujai (beje, melodija ir dermė skiriasi nuo, pavyzdžiui, *Liber Usualis* versijos). Šis įrašas ne tik žymi patį įvykį, bet ir atspindi realų bažnytinės muzikos pokytį konkrečiame mieste. Įdomu tai, kad bendruose aprašymuose apie Gardiną šios bažnyčios statybos pradžios data paprastai nurodoma kiek kita. Šiuo atveju liturginis giesmynas ne tik parodo kai kuriuos liturgijos pokyčius, bet ir suteikia svarbią visuotinės istorijos informaciją ar ją patikslina. Kitaip tariant, liturginiai giesmynai iš tiesų gali atspindėti konkretaus vienuolyno, konkrečios bažnyčios ar konkretaus miesto istorinę situaciją.

*Įteikta 2022 10 28
Priimta 2022 11 21*

8 Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, F22-103, fol. 106v.

9 Rugsėjo 6 d.

10 1456 m. popiežius Kalikstas III šią šventę padarė privalomą Visuotinei Bažnyčiai kaip pergalės prieš turkus paminėjimą. Vengrų karvedys Janošas Huniadis (Janos Hunyadi) nugalėjo turkus Belgrade tu pačių metų rugsėjo 6 d. Plačiau žr. Feast of the Transfiguration...

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

- Antiphonarium de tempore juxta ritum Sacri Ordinis Predicatorum.* Sub Prioratu A. R. Pris. S^{ac}. Th. Praesentati patris NICOLAI WODYNSKI in Conv. Grli [Generali] Vilnensi S. Spiritus CONSCRIPTUM. a 2vodam Patre *Serutinowicz* [prierašas vėlesnis, kaip parašas], Anno Domini 1752. Pars Hyemalis. [Vilnae, 1752]. Rankr., lot. k., 129 l. 28 x 45 cm. Kvadratinė notacija, 4 linijų sistema. Vilniaus universiteto biblioteka, F45-6.
- Antiphonarium de tempore juxta Ritum sacri ordinis Praedicatorum.* Sub Vicariatu A. R. P. S.-ae Th. Praesentati Patris Nicolai Wodynski in Conv. Generali Vilnensi S. Spiritus conscriptum. a 2vodam Patre *Serafimowicz*. Pars Aestiva. Vilnius, 1752. 67 lapai. 29 x 47 cm. Kvadratinė notacija. Vilniaus universiteto biblioteka, F45-7.
- Bažnytinis giesmynas su gaidomis.* B. v., XV a., rankr., lot. k., perg., 289 l., 41 x 64,5 cm. Gradualas. Kvadratinė notacija. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, F22-106.
- Feast of the Transfiguration of Christ. *New Catholic Encyclopaedia*. Prieiga per internetą: <https://www.newadvent.org/cathen/15019b.htm> [žiūrėta 2022 05 03].
- Gilányi, G. Plainchant Notation of the Pauline Order in 14th-18th-century Hungary. *Studia Musicologica*, 2018, Vol. 59, No. 3/4, p. 399-418.
- Graduale Romanum de tempore et sanctis ...* [8], LII, 388, 100, [4] p.: nat., inic., vinj.; 2° (37 cm). Cracoviae: in officina typographica Andreae Petricovij, [inter 1600 et 1603].
- Graduale Romanum de tempore et sanctis olim iussu sacrae recordationis Pii V. Pontif. Max. ex decreto sacrosancti Concilii Tridentini ad ritum missalis editum...* Cracoviae in officina viduae et haeredum Andreae Petricovij, 1651.
- Hanaticum.* B. v. [XVIII] 167 lapai; 27 x 44 cm. Giesmynas, 5 linijų sistema. Grigališkasis choralas? Vilniaus universiteto biblioteka, F45-61.
- Invitatoria pro diversis Solemnitatibus. In festo Nativitatis Bmę Virginis.* [Nesvyžius], [XVIII a.], rankr., lot. k., 104 lap., 20 x 31,5. Vienbalsis dviejų dalių giesmynas. Choralinė kvadratinė notacija. 4 linijų sistema. Vilniaus universiteto biblioteka, F45-24.
- [*Missae Chorales*], B. v. [XVIII a.]. 141 lapas, 27 x 45 cm. Vienbalsis choralinis giesmynas. 4 ir 5 linijų sistema. Kvadratinė choralinė notacija. Vilniaus universiteto biblioteka, F45-58.
- Rabikauskas P., S. I., red. *Relationes Staus Dioecesium in Magno Ducatu Lituaniae.* Vol. II. Roma, 1978.
- Richter, P. Die Musik der ungarischen Pauliner im 17.-18. Jahrhundert. *Studia Musicologica*, 2010, Vol. 51, No. 3/4, p. 405-418.
- Vilimas, J. Kyrialas ir nekintamosios Mišių giesmės Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVI-XVIII a. *XVI-XIX a. Lietuvos muzikinio gyvenimo atodangos.* Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2014, p. 43-68.

Liturgical chantbooks as a reflection of the situation of town church music

SUMMARY. The primary purpose of liturgical chantbooks is to be used during the liturgy for singing proper and ordinary chants during a particular liturgical service. In addition to various chants, it also contains various rubrics (although, in much lesser quantity than in other liturgical sources, such as Missals or breviaries) that indicate which chant is designated to which particular service, etc. Additionally, they may also contain various other inscriptions that reflect various historical events or dates of importance to a particular location, town or city. Some of these might even bring some corrections into our general historical knowledge. Thus, liturgical chantbooks are not just important musical sources for the study of church music, but are also relevant as general historical sources, especially when they are used alongside other liturgical, normative and diplomatic sources. As such, they may also provide important data about particular locations.

KEYWORDS:

liturgy,
liturgical chantbooks,
Gregorian chant,
church music.